

Informe del mercat social 2015

RESUM EXECUTIU

Xarxa d'Economia Solidària

Àrea de Mercat Social
Barcelona, octubre de 2016

Coordinació i redacció: Ruben Suriñach

Han col·laborat: Adrià Martín-Mayor, Amanda Ortega, Àngel Teixidó, Anna Fernández, Carles Masià, Montse Framis, Raquel Alquézar, Sandra Erill, Susana Pasqual, totes les organitzacions que van fer el Balanç Social i estaven al mapa Pam a Pam per l'exercici 2015, i totes les xarxes locals i sectorials de la XES.

Correcció, disseny i maquetació: L'Apòstrof SCCL

Amb el suport de:

1. Introducció

Aquesta és la segona edició de l'informe de l'estat del mercat social català. La idea rere l'informe és aturar-nos, un cop a l'any, a sistematitzar l'abast i criteris de funcionament del mercat social, així com posar-lo a debat com a estratègia d'expansió de l'economia social i solidària. Tot plegat al mateix temps que consolidem una metodologia de recollida i sistematització de dades, i que donem visibilitat a l'economia social i solidària (ESS), especialment en el seu component territorial (estat de les xarxes locals) i sectorial (estat de les xarxes sectorials), així com en els impactes socials i ambientals positius de l'ESS en contraposició a l'economia convencional (pels diferents criteris d'avaluació en què es basa el Balanç Social i el Pam a Pam).

2. Definint economia social i solidària i mercat social

Què entenem per economia social i solidària?

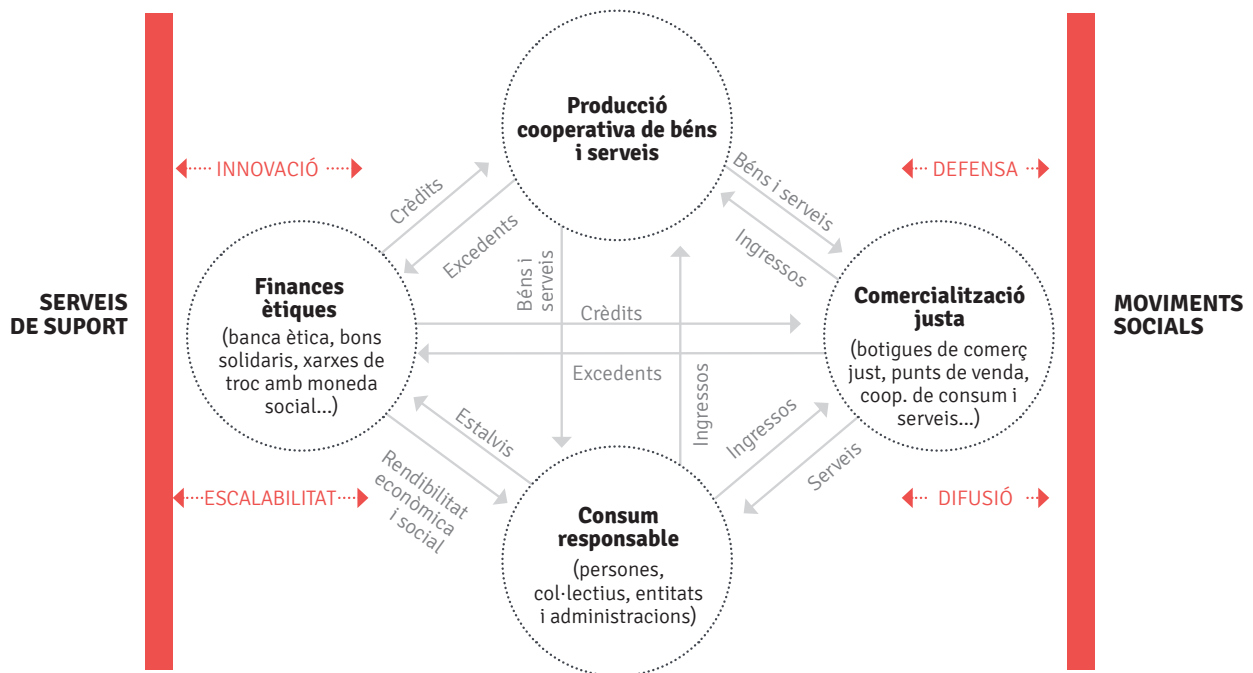
L'**economia social i solidària** (ESS) és un concepte i una pràctica en construcció, i és difícil trobar una definició comunament acceptada pels diferents moviments socials, agents institucionals i àmbits acadèmics que hi treballen o la practiquen. En el que sí que sembla haver-hi un cert consens, com ens expliquen J. C. Pérez de Mendiguren i E. Etxezarreta¹, és en la multidimensionalitat del concepte, que recolliria **almenys tres dimensions complementàries**: (I) la dimensió teòrica com a paradigma alternatiu sobre l'economia i que parteix de la crítica al capitalisme, (II) la dimensió de proposta política de transformació social i, per tant, de moviment social emancipador, i (III) una tercera dimensió més enfocada a definir un tipus específic de pràctiques organitzatives i empresarials per satisfer necessitats que busca funcionar amb lògiques diferents de les de les empreses mercantils tradicionals.

Què entenem per mercat social?

El **mercat social** (MS) és la plasmació pràctica d'un circuit econòmic i de satisfacció de necessitats basat en els principis de l'economia social i solidària. Així doncs, és al MS on es troben, es connecten, s'interrelacionen, intercooperen i s'articulen les pràctiques econòmiques basades en els valors de l'ESS. La **figura 1** il·lustra aquesta conceptualització, i dibuixa un circuit on les quatre esferes del cicle econòmic (**producció, distribució, estalvi/inversió i consum**) estan adjectivades des dels principis ètics de l'ESS. La construcció del MS es basa en la creació de cercles virtuoses d'ESS des de la **potenciació endògena dels intercanvis i fluxos** econòmics entre empreses gestionades amb i per les persones que hi treballen, les consumidores i les estalviadores, i amb el suport, és clar, de les entitats de finançament per fer fluir la inversió.

1 - Pérez de Mendiguren, J. C., Etxezarreta, E. (2015). «Los debates entorno a la Economía Social y Solidaria». Centro de Documentación Hegoa, Boletín de recursos de información, núm. 42. Disponible: <http://boletin.hegoa.ehu.es/mail/36>

Figura 1.
Esquema de mercat social amb nodes i flux

Jordi Garcia (2002).

Intercooperació com a hipòtesi d'escalabilitat

Un dels principals reptes que desperta la construcció de mercat social, tant des de la pràctica com des de la concepció teòrica, és imaginar-se quines **estructures organitzatives de gran abast** som capaços de concebre. Des de la perspectiva de l'ESS i sota la lògica del mercat social, la hipòtesi de creixement i escalabilitat al llarg i ample de les cadenes de valor és la **intercooperació econòmica**², en confrontació directa amb la lògica de la competència o de la planificació centralitzada. Aquesta intercooperació pot prendre diferents formes:

- *Intercooperació vertical*: per operacions al llarg de la cadena de valor. És a dir, en lloc de regatejar els preus de compra als proveïdors i fer-los competir entre ells per rebaixar-los, es tracta de fomentar les relacions de confiança i de construcció conjunta, i treballar amb els proveïdors per millorar la qualitat dels productes i serveis. El **cooperativisme de consum** ens pot aportar lliçons importants.
- *Intercooperació horitzontal*: per operacions a l'ample de la cadena, amb organitzacions que ofereixen els mateixos productes o serveis. Es tracta de treballar conjuntament per complementar-se i poder assumir projectes de més envergadura, en lloc de lluitar per guanyar quota de mercat i créixer individualment. La creació de **grups cooperatius** o fins i tot unions temporals d'empreses obren portes interessants per eixamplar la capacitat d'assumir projectes de gran abast.

2 - En l'àmbit de les aliances estratègiques per tenir una major incidència en l'esfera pública podríem parlar també d'intercooperació sociopolítica, però quan parlem de mercat social ens centrem en la intercooperació de caràcter socioeconòmic o empresarial.

- *Intercooperació modular o intersectorial*: basada en la construcció de projectes conjunts entre organitzacions que operen en sectors diferents. Aquí es tracta d'explorar les potencialitats que ofereix la suma i **complementarietat de capacitats** d'organitzacions que operen en sectors diferents.

Requadre 1

Mercat(s) social(s) com a procés de construcció de procomú

Per Ruben Suriñach Padilla

L'esquema de flux de la renda de mercat social té una diferència fonamental en comparació amb l'aproximació de l'economia neoclàssica: **el mercat social en si mateix té caràcter de comú**, ja que allò que regula l'accés i la capacitat d'actuar dins d'ell no ve definit pel poder adquisitiu ni per la capacitat de competir amb els altres actors, sinó que es basa en el reconeixement que li confereix la comunitat que conforma el mercat social. Com apunta Fernando Sabín³:

Aquest estrany comú que condiciona permanentment la nostra vida quotidiana (obtenció de renda i consum) i, més concretament, dóna accés a l'intercanvi de béns i serveis entre tots els agents que actuen dins seu, és el mercat. Aquesta institució/eina de construcció pràctica d'economia solidària, sostinguda per la comunitat que el gestiona de manera democràtica i participada, se l'ha anomenat mercat social.

3. El mercat social català: què s'està fent i com

Seguidament explorem l'evolució de la combinació d'eines i processos a Catalunya i en el marc de la Xarxa d'Economia Solidària (XES).

3.1. L'ecosistema català de mercat social

Els grans eixos des dels quals la XES treballa en la construcció de mercat social són aquests: la Fira d'Economia Solidària de Catalunya, el Balanç Social, el foment de la intercooperació i el Pam a Pam com a eines de dinamització del MS; i els processos d'articulació sectorial i la creació de xarxes locals d'ESS com a base sobre els quals desplegar les eines. Aquests són els fonaments sobre els quals anem enriquint i expandint l'ecosistema de mercat social. La **figura 2** és una representació d'aquest ecosistema.

3 - Sabín, F. (2015). «La economía solidaria, el movimiento cooperativista y los comunes». El procomún y los bienes comunes, Economistas Sin Fronteras, dossier núm. 16. Disponible: <http://ecosfron.org/portfolio/el-procomun-y-los-bienes-comunes/>

Requadre 2**El sistema quebequès d'innovació en economia social**

Extracte de l'article d'E. Etxezarreta *et al.* (2015). «Innovación social, políticas públicas y economía social y solidaria», a *Papeles de Economía Solidaria*, núm. 5, REAS Euskadi.

Al Quebec va emergint un model propi de desenvolupament territorial, basat en la concertació entre agents diversos i plurals, i denominat *model de desenvolupament quebequès*⁴. Sobre aquest model de concertació publicosocial és com es desenvolupen i consoliden les experiències d'economia social al Quebec: impulsades i promogudes des de la societat civil organitzada però amb suport públic i en tres àmbits: (i) l'àmbit laboral; (ii) l'àmbit dels serveis de benestar social; i (iii) l'àmbit del desenvolupament comarcal.

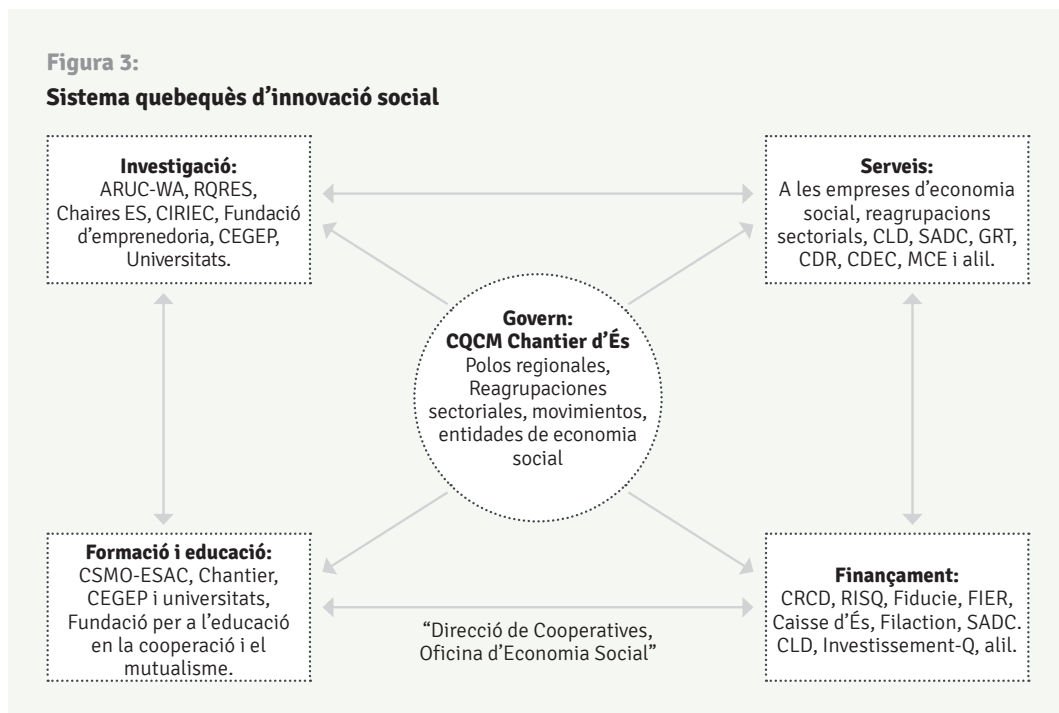
En el terreny pràctic, s'han anat impulsant tot tipus d'iniciatives en sectors vinculats amb el desenvolupament local, el desenvolupament rural i el desenvolupament sostenible. Pel que fa al suport públic a través d'ajudes i eines, va establir tres accions prioritàries: **l'enfortiment d'agències de promoció d'entitats d'economia social, la promoció de xarxes entre empreses i la formació tècnica.**

Levesque⁵ considera que el Quebec és realment un sistema d'innovació per a l'economia social (**figura 3**), en el sentit que existeix una àmplia estructura **publicoprivada de foment i d'anàlisi de l'economia social**. Aquest sistema d'innovació centrat en l'economia social es fonamenta en quatre pilars:

- La recerca i la formació són dos pilars fonamentals d'aquest sistema, amb una oferta amplíssima de programes de formació i especialització en economia social.
- Pel que fa al finançament, destaca la pluralitat de fonts de finançament. La major part d'aquestes infraestructures disposen de finançament públic (mitjançant ajuda directa o avantatges fiscals), però també d'un sistema d'autofinançament dels mateixos agents de l'economia social.
- Quant als serveis tècnics, són el *Chantier* i el *Conseil* les dues entitats que, a través de les seves seccions corresponents, focalitzen l'ajuda tècnica específica cap a les entitats d'economia social.

4 - Bouchard, M., Lévesque, B. (2010). «Économie sociale et innovation. L'approche de la régulation, au coeur de la construction québécoise de l'économie sociale», Cahiers du Centre de recherche sur les innovations sociales (CRISES), Collection Études théoriques, no ET1103. Disponible: https://crises.uqam.ca/upload/files/publications/etudes-theoriques/CRISSES_ET1103.pdf

5 - Levesque, B. (2011). «Innovations sociales et pouvoirs publics: vers un système québécois d'innovation dédié à l'économie sociale et solidaire. Quelques éléments de problématique», Cahiers du Centre de recherche sur les innovations sociales (CRISES), Collection Études théoriques, no ET1106. Disponible: https://crises.uqam.ca/upload/files/publications/etudes-theoriques/CRISSES_ET1106.pdf

3.2. Les eines de construcció de mercat social

La Fira

La Fira d'Economia Solidària de Catalunya (FESC) és un aparador de tots els productes i serveis necessaris per cobrir les necessitats de la vida quotidiana de les persones: habitatge, alimentació, oci, coneixement, cooperativisme, comercialització justa, serveis a persones i empreses, finances i assegurances ètiques, inserció laboral, emprenedoria social, energies renovables, formació i educació, etc. És un esdeveniment anual amb projecció internacional que reuneix la gran diversitat d'experiències i pràctiques de l'economia social i solidària del territori català. És, per tant, **la plasmació més gran i concreta del mercat social català.**

Els espais d'intercooperació

En el si de la XES, com dèiem més amunt, hi ha una comissió d'intercooperació que intenta **afavorir la cooperació empresarial sectorial i intersectorial entre els socis de la xarxa.** Durant el 2015 hi va haver dues fites especialment importants. La primera, la trobada Enxescat, on es va dedicar un matí a generar dinàmiques d'intercooperació tant sectorials com intersectorials. Van participar-hi una cinquantena d'organitzacions i es va valorar molt positivament. La segona gran fita van ser els espais d'intercooperació de la Fira d'Economia Solidària, amb dinàmiques com la de «Pol·linització creuada», on van participar 63 persones de 50 empreses i entitats.

El Pam a Pam

Pam a Pam és el mapa col·laboratiu de l'economia solidària a Catalunya. Neix el 2012 com una prova pilot a la ciutat de Barcelona, el desembre del 2014 se'n fa el llançament a tot el territori català, i el 2015 se'n va estrenar l'app per al mòbil. El Pam a Pam ha esdevingut, a més d'una eina de visibilització de les iniciatives d'ESS a Catalunya, un procés de formació i activisme ciutadà, i una eina d'articulació i construcció de mercat social, ja que en el mateix procés de mapatge es detecta la densitat i varietat d'iniciatives en un territori i es promou l'articulació entre elles. Aquest fet l'ha convertit en una de les eines estratègiques en la constitució de xarxes locals d'ESS.

El Balanç Social

Es tracta d'una de les eines amb més recorregut dins de la XES, ja que es va iniciar el 2007. El Balanç Social (BS) és una **eina d'autodiagnòstic**, complementària al balanç comptable, amb què empreses i entitats elaboren un diagnòstic del seu funcionament en relació amb qüestions ambientals, socials i de bon govern, i emprenen processos per millorar en aquests aspectes. Fruit de la reflexió col·lectiva, al final del 2015 la comissió de Balanç Social va decidir crear **dues modalitats de balanç (la bàsica i la completa)**. El Balanç Social bàsic (BSb) és una bateria de 21 indicadors, els mínims imprescindibles per avaluar criteris d'ESS i per aparèixer al catàleg de mercat social del nou web. El Balanç Social en la seva versió completa és l'eina per a la millora contínua de les organitzacions i que acredita l'excel·lència en ESS.

Fruit de la reflexió estratègica es va decidir renovar el web on fer el Balanç Social. La nova plataforma tecnològica està allotjada a www.ensenyaelcor.org. Un dels grans avenços d'aquesta plataforma és la possibilitat d'introduir tants balanços com es vulgui, a més de les dues modalitats que hi ha ara. Per exemple, si una xarxa sectorial volgués fer una modalitat de Balanç Social amb indicadors i preguntes específiques, es podria crear amb facilitat un itinerari de BS adaptat a les especificitats d'aquest sector.

3.3. Els processos d'articulació sectorials

Pel que fa a les dinàmiques de **cooperació sectorial**, existeixen diferents modalitats de coordinació entre organitzacions del mateix sector. Des de la comissió d'intercooperació s'intenta afavorir i acompanyar aquests processos d'articulació, estiguin o no directament vinculats o identificats amb la XES.

Actualment hi ha tres xarxes sectorials conformades:

- **Xarxa de Restauració i Cultura Cooperativa – XAREC:** té com a objectiu enxarxar el màxim de projectes de restauració i cultura de base cooperativa del país en un espai de suport mutu, de col·laboració, i del qual es beneficiïn els projectes que hi participin, de manera que acabi repercutint també en proveïdors, productors o usuaris.
- **Espai de coordinació de monedes socials de Catalunya:** té l'objectiu d'avançar en la coordinació i la interrelació de les diferents xarxes, de manera que, a través d'uns protocols comuns, les usuàries puguin intercanviar productes i serveis més enllà de l'abast de la seva moneda local.
- **Finançament ètic i solidari – FETS:** té l'objectiu d'enfortir el sector de les finances ètiques mitjançant la intercooperació i el desenvolupament de projectes conjunts.

A més d'aquestes tres xarxes, hi ha altres sectors que estan fent les primeres passes per articular-se i intercooperar. Des de la comissió d'Intercooperació se segueix amb especial atenció l'articulació del **moviment agroecològic** català (requadre 3, pàgina 54) i dels **mitjans de comunicació de l'ESS** (requadre 4, pàgina 54).

3.4. Els processos d'articulació territorial

Aquestes xarxes han d'esdevenir el **referent local d'articulació i diagnòstic de l'ESS a cada territori**, essent els actors d'interlocució de la XES amb les administracions locals.

Actualment s'estan consolidant xarxes locals al **Barcelonès Nord, Terrassa, Sabadell, Sant Cugat i el Baix Llobregat i a diferents barris de la ciutat de Barcelona, i floreixen llavors al Maresme, Girona, les terres de ponent, Osona, l'Empordà i la Selva** (a la **taula 3.2** en detallem les que estan consolidant-se). Cada xarxa impulsa línies de treball pròpies, que es complementen amb la resta, de manera que creen un coneixement col·lectiu que enforteix el territori. A més, són un molt bon exemple de treball conjunt entre iniciatives cooperatives més socioempresarials, iniciatives populars comunitàries, mitjans de comunicació locals i alternatius, grups locals d'organitzacions transversals com Som Energia, Fiare o Coop57 i moviments socials i veïnals com la PAH, les associacions de veïnes, el moviment agroecològic o l'economia pel bé comú.

A la pàgina 58 detallem qui conforma cada xarxa local i quines són les accions més destacades (fetes i previstes).

4. Aproximacions quantitatives al mercat social

4.1. Mesurar l'abast de l'ESS i el mercat social

Un dels principals reptes que ens trobem al sector de l'economia social i solidària és el de definir què és i què no és aquest tipus d'economia; **què hi entra i què no hi entra**, i què forma part, per tant, del que hem definit com a **mercat social**. Si bé l'any passat apuntàvem la tensió entre l'efecte «gueto activista» (criteris massa estrictes i no oberts a processos de millora) i l'efecte «rentat d'imatge» (criteris massa oberts que poden atraure oportunitats), aquest any ens hem centrat en una altra cara del debat: mesurar l'ESS a partir de les formes jurídiques o fer-ho a partir dels criteris de funcionament.

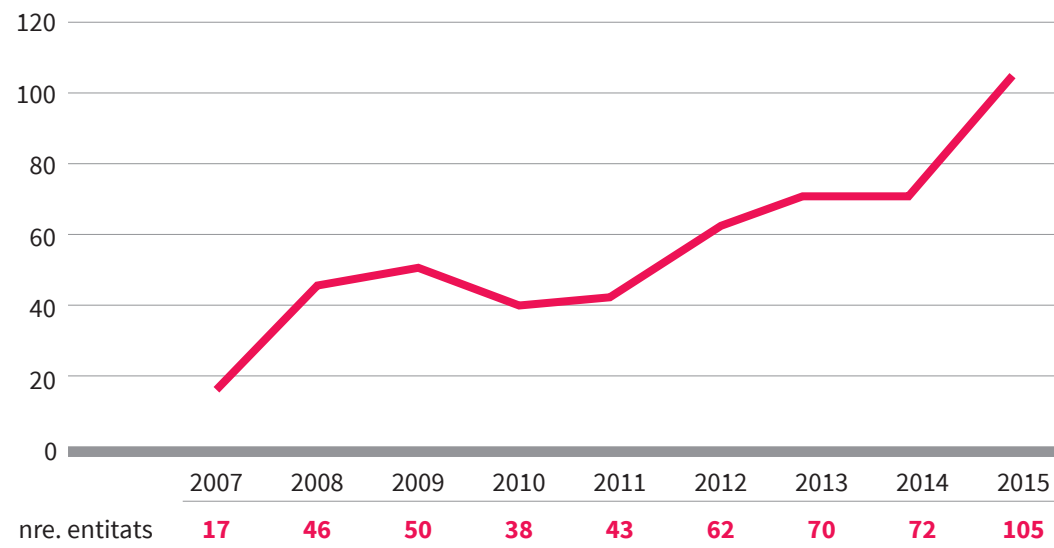
L'aposta de la XES és la de mesurar a partir dels criteris de funcionament, ja que, malgrat ser una fórmula més complexa i d'abast més limitat, garanteix que les formes de funcionament responen als valors de l'ESS, cosa que amb les formes jurídiques, *per se*, no està garantida. De totes les vies de recollida d'informació, les dues amb més qualitat de la informació i que són pròpies de la XES són **el Balanç Social i el Pam a Pam**. És partint de les dades recollides mitjançant aquestes dues eines que elaborem aquest informe i l'aproximació quantitativa a l'abast del mercat social català.

4.2. Les organitzacions que fan Balanç Social

A l'última edició del Balanç Social (BS) l'han completat **105 organitzacions: 72 n'han fet la modalitat completa i 33 n'han fet la modalitat bàsica**. Això suposa un increment de gairebé el 50% respecte de les que el van fer l'any passat, i un canvi de tendència important respecte als últims anys (es pot apreciar a la **gràfica 4.1**).

Gràfica 4.1.

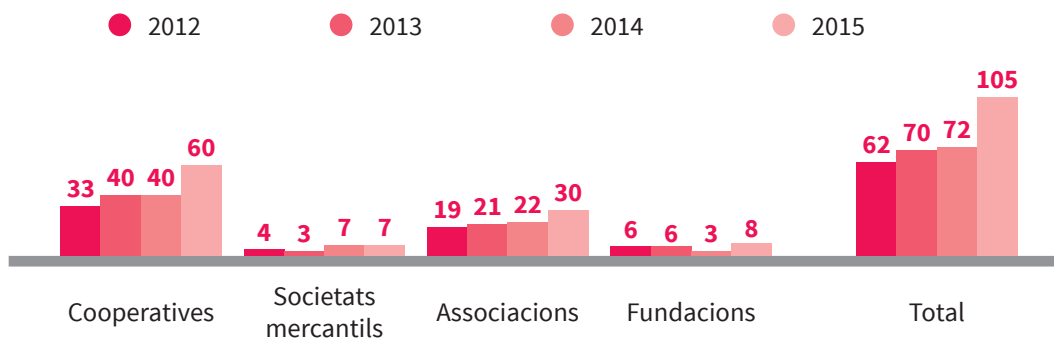
Nre. d'organitzacions que han fet BS, 2007-15

Si ens mirem les formes jurídiques de les 105 organitzacions que han fet balanç, veiem que, com mostra la **gràfica 4.2**, són **les cooperatives i les associacions** les que en conformen el gruix. Les cooperatives de treball, específicament, representen el 47% del total.

Gràfica 4.2.

Nre. d'organitzacions que han fet BS, segons forma jurídica, 2015

Pel que fa als sectors, veiem que no n'hi ha un de predominant, i els més representats són **educació, comunicació i tecnologia i habitatge**.

Per àmbits de pertinença, veiem que el 76% de les organitzacions que fan BS són sòcies de la XES. Si ens mirem el percentatge que representa respecte del total d'organitzacions sòcies, en el cas de la XES, s'ha passat del 31% al 46% de tota la base social, és a dir, gairebé **la meitat de les organitzacions sòcies de la XES han fet el BS**.

4.3. Facturació, ocupació i massa crítica de les organitzacions del Balanç Social

Per poder fer-nos una idea de les magnituds del sector —en termes de base social, facturació i ocupació— agafem les dades de les 105 organitzacions que han fet el balanç: aquestes organitzacions implicaven unes 253.000 persones, donaven feina a 2.052 i facturaven uns 153 milions d'euros.

A partir de les mitjanes obtingudes de la sèrie històrica dels últims quatre anys, obtenim que **una organització de l'ESS té, de mitjana, 21 persones treballadores i una facturació d'uns 950.000 euros (taula 4.3)**. Quant a base social, la mitjana és de 1.200 per organització, però hi ha una diferència molt gran per formes jurídiques: tenen molta més base social les associacions i fundacions (grup 3) —unes 3.000 persones per entitat— que les cooperatives de treball i societats laborals i mercantils (grup 1) —unes 30 persones per empresa—.

TAULA 4.3: Perfil mitjà de les organitzacions per grups, 2015

	Grup 1	Grup 2	Grup 3	Perfil mitjà
Base social (nombre de persones) de les organitzacions	30,1	2.078,0	3.072,8	1.232,7
Persones treballadores de les organitzacions	19,5	6,7	32,6	21,2
Ingressos de les organitzacions	896.411,8 €	918.189,4 €	1.213.671,7 €	948.136,8 €

Aquest perfil mitjà ens permet fer extrapolacions per aproximar-nos a l'abast de diferents àmbits d'ESS. Si fem aquest exercici amb les organitzacions sòcies de la XES, obtenim que, entre totes, **impliquen prop de 215.000 persones, donen feina a 3.663 persones i generen 164 milions d'euros d'ingressos**.

4.4. Les organitzacions presents al Pam a Pam

En aquest informe **analitzem les dades de les 209 iniciatives que apareixien al mapa Pam a Pam al final del 2015**. Per formes jurídiques observem que entre **les associacions i les cooperatives abasten el 68%** del total (un 36% i un 32% del total, respectivament). Aquí trobem una coincidència important amb les dades de balanç social, on la suma d'associacions i cooperatives són el 85%.

Per sectors d'activitat, el sector de l'alimentació va seguir sent el focus principal del mapatge del Pam a Pam el 2015: gairebé un 35% de les iniciatives pujades. De totes maneres, es fa palesa l'ampliació del mapa a la resta sectors, i en destaca la comunicació i la tecnologia, l'educació, l'oci, les cures, la cultura i l'assessorament.

Amb l'objectiu de poder obtenir una imatge clara de les fortalezes i dels punts febles de les iniciatives incloses al Pam a Pam el 2015, i abans d'entrar en l'anàlisi detallada per blocs de criteris, hem fet una mitjana del compliment de cada criteri per a totes les iniciatives.

La mitjana de compliment dels criteris de totes les iniciatives és de **2,68 sobre 5**. Els criteris que més es compleixen són el de la forquilla salarial, el d'aprofundiment democràtic, i els de transparència i gestió dels residus. Els criteris més mal valorats són el de gestió econòmica, el d'inserció social, el de l'ús de llicències no privatives i de programari lliure i el d'eficiència energètica.

5. Com són les organitzacions del mercat social?

5.1. Apunts metodològics

Estructura del resum executiu

En aquest resum mostrem les dades de l'anàlisi sempre en tres blocs d'informació: l'anàlisi qualitativa de balanç social, l'anàlisi quantitativa del mateix balanç i, finalment, l'anàlisi dels indicadors del Pam a Pam. Al primer bloc només hi ha aportacions de les 72 organitzacions que han fet la modalitat completa del balanç social. Al segon bloc s'hi mostren indicadors agregats obtinguts amb les dades de balanç social, tant en la modalitat completa com en la bàsica. Per tant, algunes agregacions tenen una mostra de 72 organitzacions i d'altres, una de 105 (la suma de les que han fet el bàsic i el complet). A l'últim bloc la mostra és de 209 organitzacions que han estat pujades al Pam a Pam durant el 2015.

Grups d'anàlisi d'indicadors quantitius de BS

Per a l'anàlisi d'indicadors quantitius associats al balanç social, hem agrupat els resultats en tres grans blocs d'organitzacions: grup 1: cooperatives de treball, societats laborals i societats mercantils; grup 2: associacions i cooperatives de segon grau, així com cooperatives de consum i serveis; i grup 3: associacions i fundacions. Quan la diferència de resultats ha estat rellevant, hem mostrat les dades d'una subunitat del grup 1 que només inclou cooperatives de treball i societats laborals, el grup 1A.

L'anàlisi dels indicadors del Pam a Pam

Els 15 indicadors del qüestionari de criteris del mapa són de caràcter qualitatiu i es defineixen d'acord amb la percepció subjectiva de la persona entrevistadora. Els resultats de cada indicador poden anar de 0 (no compliment) a 5 (excel·lència). Per a què una organització puntuï, per exemple, un 4, cal que compleixi els criteris definits a les preguntes de la 1 a la 4.

5.2. La democràcia a les organitzacions

Aquests són els aspectes més destacats:

- Amb l'anàlisi qualitativa de balanç social veiem que allò amb què es relaciona més directament la democràcia té a veure amb **els canals de participació** que es posen a disposició de la base social. Un segon valor destacat en parlar de democràcia és **la transparència**; 10 organitzacions hi fan menció. Aquesta transparència es relaciona amb facilitar informació de qualitat i mantenir la base social informada dels processos interns. Un tercer element important, a més de la transparència i els canals de participació, és la forma que adopta la presa de decisions i com s'interpreta **la distribució del poder**. Són respostes que s'articulen al voltant de conceptes com *horitzontalitat, descentralització, rotació de càrrecs, consens i democràcia directa*. En aquesta línia, destaca també l'afirmació que el treball en la democràcia interna és un repte continu.
- Dels indicadors quantitius de balanç social traiem que:
 - Al grup format per cooperatives de treball, societats laborals i societats mercantils és on trobem els percentatges més alts de participació respecte al total de base social (**una de cada quatre persones** implicades van participar en l'aprovació de pressupostos i plans de gestió).
 - Les associacions i cooperatives de segon grau i de consum tenen **transparència total**, mentre les que ho són menys són les associacions i fundacions (una de cada quatre no fa públics els salaris).
- La puntuació mitjana del bloc de democràcia del Pam a Pam (que contempla els criteris de democràcia i participació i de transparència) és d'un 3,57, una puntuació significativament superior a la mitjana (2,68). El criteri de democràcia interna és el segon més ben valorat de tots els criteris del Pam a Pam, amb un 3,91 sobre 5. Quant a transparència, la puntuació mitjana se situa en 3,22, posicionant-la com a tercer millor indicador.

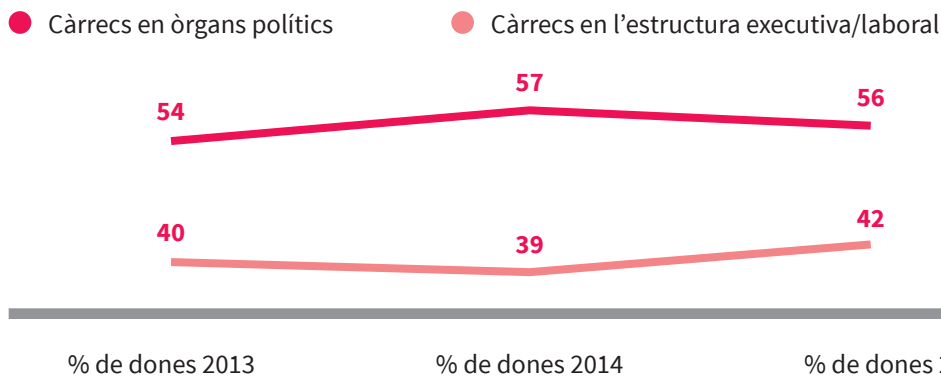
5.3. La igualtat a les organitzacions

Aquests són els aspectes més destacats:

- Pel que fa a les aportacions escrites de les entitats en qüestions d'igualtat, el 43% hi ha contribuït. El 74% de les aportacions feien referència a qüestions de gènere, mentre que el 48% feien referència a l'exclusió social i només un 16%, a qüestions d'igualtat econòmica en el si de l'organització. Quant a **la igualtat de gènere**, veiem que podem establir **diferents capes de compromís**:
 - La primera capa (la més generalitzada) té a veure amb les polítiques de paritat (per tant, no tant de gènere com de sexe), tant en l'estructura laboral com en els càrrecs societaris.
 - Una segona capa de compromís té a veure amb les polítiques de conciliació en relació amb els compromisos polítics i d'atenció a les persones membres, així com també amb qüestions de visibilitat externa, com la utilització de llenguatge no sexista o quines persones fan les aparicions públiques.

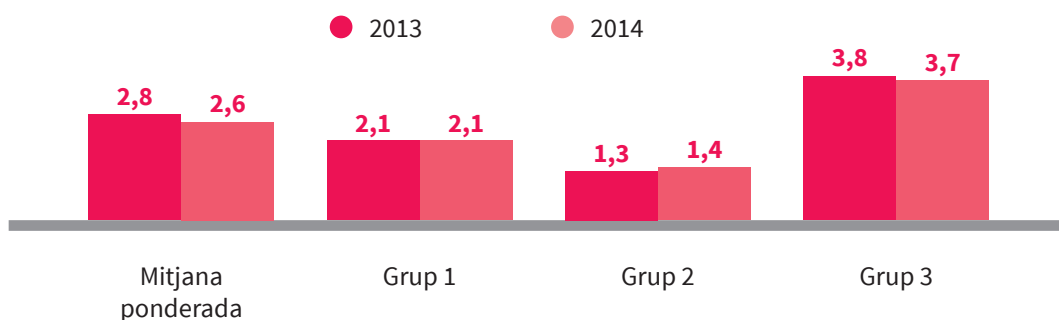
- La tercera capa és on s'associa la igualtat de gènere a elements menys evidents però profundament vinculats a la cultura organitzativa, i que fan un esforç per fer visible totes les tasques invisibles però bàsiques perquè l'organització funcioni correctament.
- Quant als indicadors quantitius de balanç social, veiem que:
- Les dades confirmen la tendència a la paritat: el **46% de dones** van participar a l'aprovació de plans de treball i pressupostos; el **42%** ocupaven càrrecs societaris o polítics i el **56%**, càrrecs en l'estructura laboral (**gràfica 5.5**).

Gràfica 5.5.

Percentatges de la paritat als càrrecs de responsabilitat, 2013-2015.

- Quant a igualtat econòmica, veiem que, de mitjana, hi ha més **diferències salarials** entre les dones que entre els homes (2,8 contra 2,6), i que aquesta diferència es deu sobretot al col·lectiu format per associacions i fundacions, on trobem una diferència de 1 a 3,8 en la diferència salarial entre les dones (**gràfica 5.7**).

Gràfica 5.7.

Forquilla salarial per formes jurídiques i sexe, 2015 Mostra = 105

- De totes les persones ocupades per les 72 organitzacions que han fet el balanç social complet, un **15% provenen de situacions de risc d'exclusió** social. Són les cooperatives de treball, societats laborals i societats mercantils les que més persones en risc d'exclusió ocupen.

- Els criteris del bloc d'igualtat del Pam a Pam fan referència a la inserció social, la forquilla salarial i l'equitat de gènere. El criteri de forquilla salarial és el de més puntuació de tots els indicadors, amb un 4,42 sobre 5. Aquest resultat indica que la forquilla salarial és d'1 a 1 o, com a molt, de 2 a 1. El criteri d'equitat de gènere obté una puntuació mitjana de 2,38, lleugerament per sota de la mitjana. Respecte al criteri d'integració social, la puntuació mitjana és la més baixa de totes: 1,46 sobre 5. Aquesta puntuació indica que el nivell de compromís mitjà en relació amb la integració social és baix.

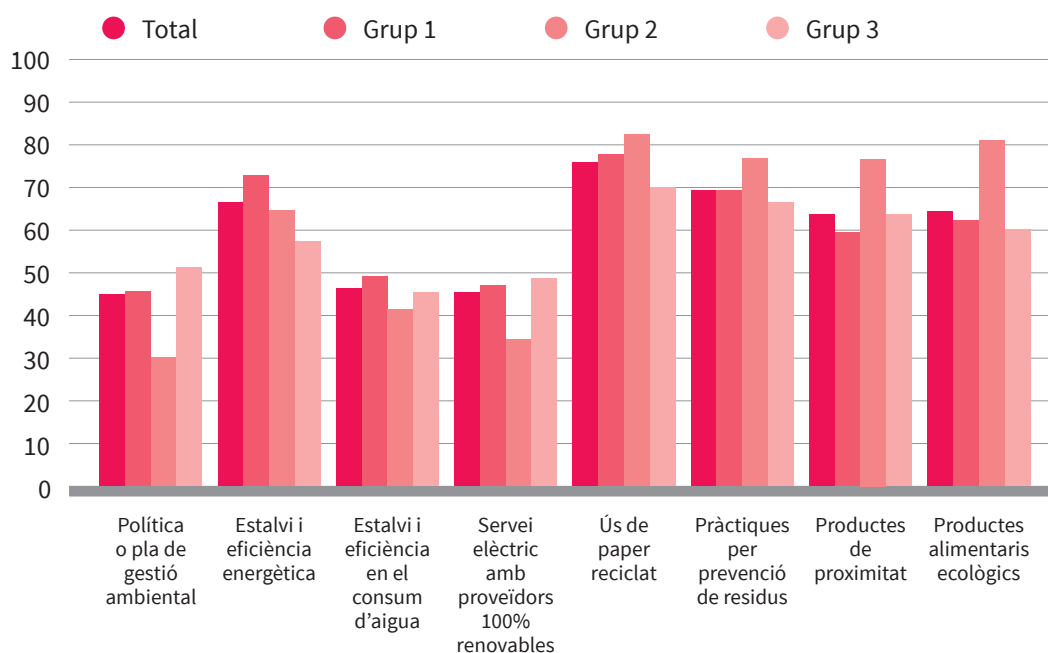
5.4. El compromís ambiental de les organitzacions

Aquests són els aspectes més destacats:

- Pel que fa a les aportacions escrites de les organitzacions que han fet balanç social, la diversitat de respostes quant a compromís en temes ambientals és molt gran:
 - En primer lloc, trobem les organitzacions que han desenvolupat algun tipus de pla de gestió ambiental, o s'han adherit a algun **compromís o certificació** (el 16% de les empreses i entitats hi fan referència).
 - La segona gran línia de respostes de compromís ambiental expressat per les organitzacions de l'ESS té a veure amb el treball en àmbits més específics. Així, el 26% diu que ha emprès mesures específiques en l'àmbit de l'energia i les emissions de CO².
 - Un altre gran àmbit de treball específic és el de la **prevenció i gestió de residus**: el 33% de les respostes hi fan referència.
 - Un tercer camp en què les organitzacions s'esforcen és en la provisió de productes diversos (sobretot alimentació i material d'oficina), perquè siguin ecològics i/o de proximitat (el 14% de les respostes hi fan esment).
 - Finalment, destaca un altre perfil de comportament proambiental, i que té a veure amb el fet que l'objectiu mateix de l'activitat està enfocat, precisament, a generar un benefici ambiental.
- De l'anàlisi dels indicadors quantitius del balanç social n'extraïem que:
 - Les pràctiques **més esteses són** l'ús de paper reciclat i la prevenció de residus, amb un 76% i 70%, respectivament (**gràfica 5.10**). Les pràctiques menys generalitzades són, per contra, la implementació d'una política o pla de gestió ambiental, l'estalvi i eficiència en el consum d'energia i la contractació d'electricitat provinent de fonts 100% renovables (45%, 47% i 46%, respectivament).

Gràfica 5.10.

Percentatge de compliment de criteris ambientals, per formes jurídiques, 2015. Mostra = 105

- Han augmentat les intensitats de consum d'electricitat i de paper respecte al 2014, però segueixen estant per sota dels valors del 2013. En canvi, han disminuït les intensitats en el consum de gas i aigua i en la generació de residus, essent en aquest últim on es donen les reduccions més importants. Aquests tres indicadors sembla que tenen una tendència descendent els últims tres anys.
- El bloc de medi ambient del Pam a Pam contempla els criteris d'ecologia i sostenibilitat, de gestió de residus i d'eficiència energètica. La puntuació mitjana d'aquest bloc és de 2,69, xifra pràcticament igual a la mitjana global. El criteri **més ben puntuat és el de la gestió de residus**, amb un 3,22 sobre 5, que mostra que les organitzacions separen i reciclen els residus i aposten per la reutilització dels materials. Aquesta dada es correspon d'una manera bastant clara amb les dades obtingudes en el balanç social. El criteri d'ecologia i sostenibilitat obté una puntuació de 2,97, lleugerament per sobre de la mitjana. Finalment, l'últim criteri —eficiència energètica— té una puntuació d'1,88, la tercera puntuació més baixa de totes. Això indica que l'esforç en aquest camp no és massa gran, i que es compleixen uns mínims.

5.5. El compromís social de les organitzacions

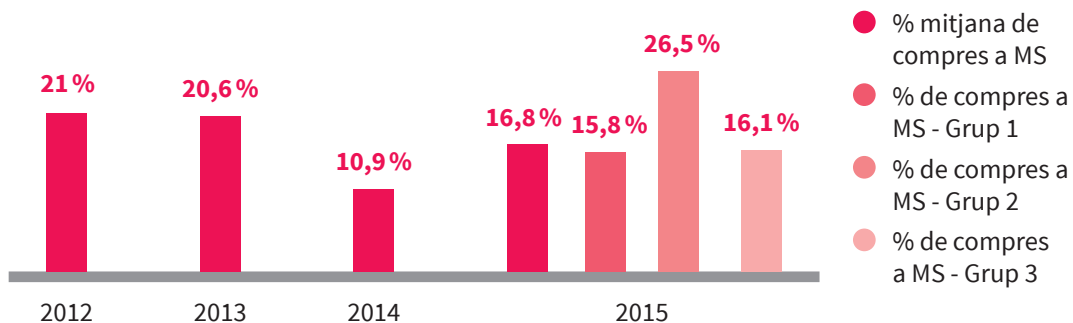
Aquests són els aspectes més destacats:

- Pel que fa a les aportacions escrites de les organitzacions en relació amb el seu compromís social, com amb medi ambient, en podem extreure una primera conclusió general: hi ha moltes maneres de desplegar la voluntat de compromís social:

- Un primer gran àmbit és el de la mateixa ESS, on, mitjançant les dinàmiques d'intercooperació i de **construcció de mercat social**, s'està generant múscul sociopolític des de les relacions comercials i econòmiques, i en sorgeixen relacions de solidaritat i reciprocitat.
 - Una segona manera d'entendre el compromís social la trobem en la vinculació amb **el teixit associatiu local**, amb l'arrelament i treball al territori.
 - Una tercera vessant del compromís social té a veure amb **la incidència sobre les institucions** i el marc regulador per generar canvis estructurals.
 - Finalment, hi hauria una quarta interpretació del compromís social de les organitzacions que es relaciona directament amb l'objecte de la seva activitat, és a dir, que **la finalitat de l'empresa** o l'entitat té, directament, una vocació social.
- De l'anàlisi dels indicadors quantitius del balanç social n'extraïem que:
- La quantitat de diners dipositats en entitats de **finances ètiques** ha estat de 4,1 milions d'euros. Aquesta xifra suposa gairebé 40.000 euros de saldo mitjà per organització, i representa l'**11% del total de diners dipositats** en entitats de finançament. D'altra banda, pràcticament el 70% del finançament obtingut provenia de les finances ètiques, la qual cosa ens mostra la gran capacitat de finançament que té el sector.
 - Pel que fa al volum de compres, veiem que es van fer compres per valor de 3 milions d'euros dins del circuit de **mercat social**, i que això representa uns 28.000 euros de mitjana per organització: el **16,8% del total de les compres** realitzades (**gràfica 5.13**).

Gràfica 5.13.

Percentatges de compres al MS, comparativa anual i per formes jurídiques, 2012-15.

- De mitjana, cada organització participa o forma part de 7,5 xarxes, entitats, federacions, moviments socials, etc., i hi dedica l'1,8% del total d'hores remunerades.

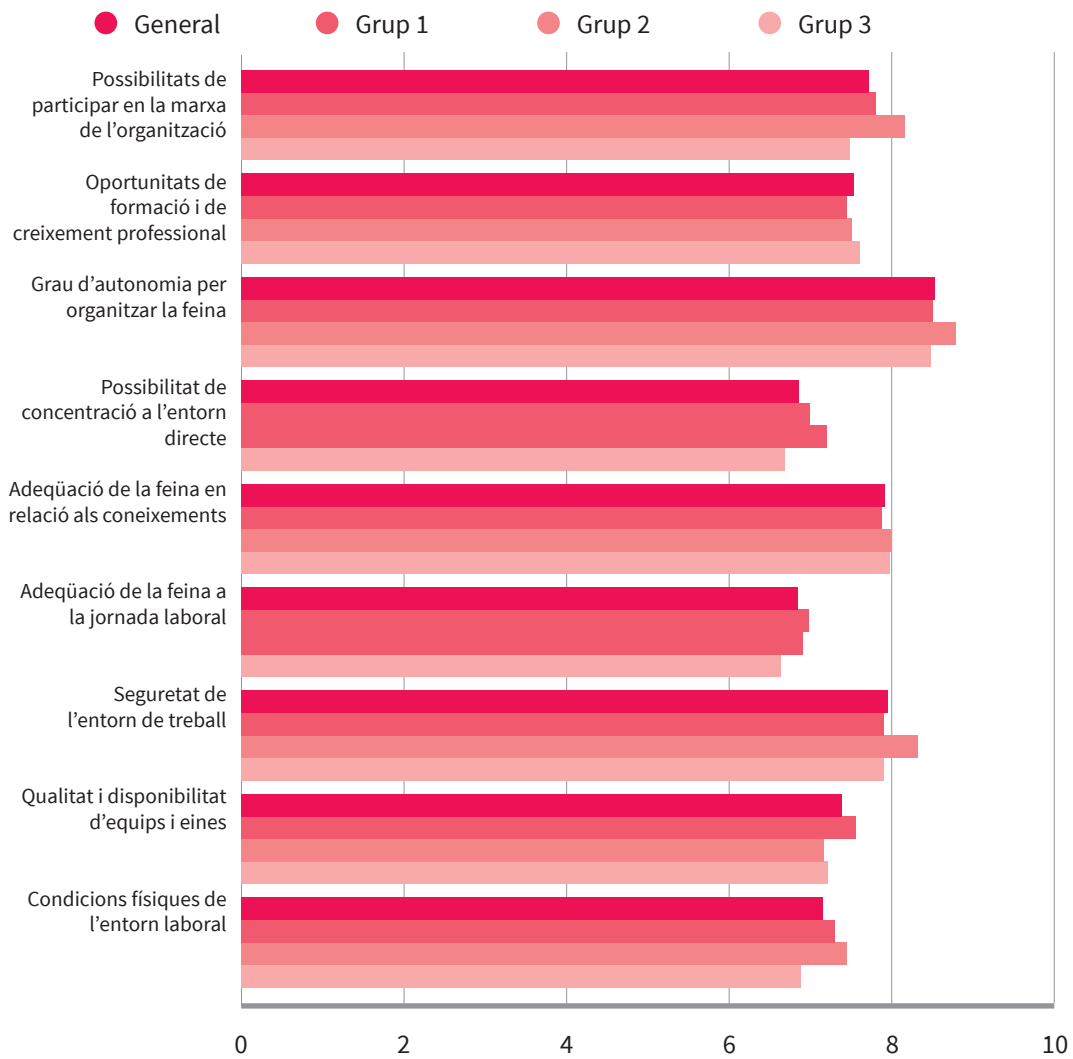
- Aquest bloc del Pam a Pam és el que conté el nombre d'indicadors més elevat, són 6: potenciació de l'economia local i/o circuits de proximitat; promoció i pràctica de la comercialització justa; promoció i pràctica de la intercooperació; participació en espais i xarxes; promoció i ús de les finances ètiques; i utilització de llicències no privatives i programari lliure. La puntuació mitjana d'aquest bloc és d'un 2,35, essent els indicadors **de participació en xarxes i de foment de l'economia local i els circuits de proximitat els més ben puntuats**, amb un 3,07 i 2,96, respectivament. A la banda mitjana —molt propers a la mitjana global de 2,68— trobem l'indicador de foment de la intercooperació i de la comercialització justa, cercant el diàleg i la dignificació del treball en la fase de producció. Finalment, a la banda baixa trobem els dos últims indicadors del bloc de compromís social, que mostren els reptes a treballar: el d'ús de llicències no privatives i programari lliure, amb un 1,64 sobre 5, i el de gestió econòmica amb finances ètiques, intercanvi o moneda social, amb un 1,37 sobre 5.

5.6. Qualitat laboral

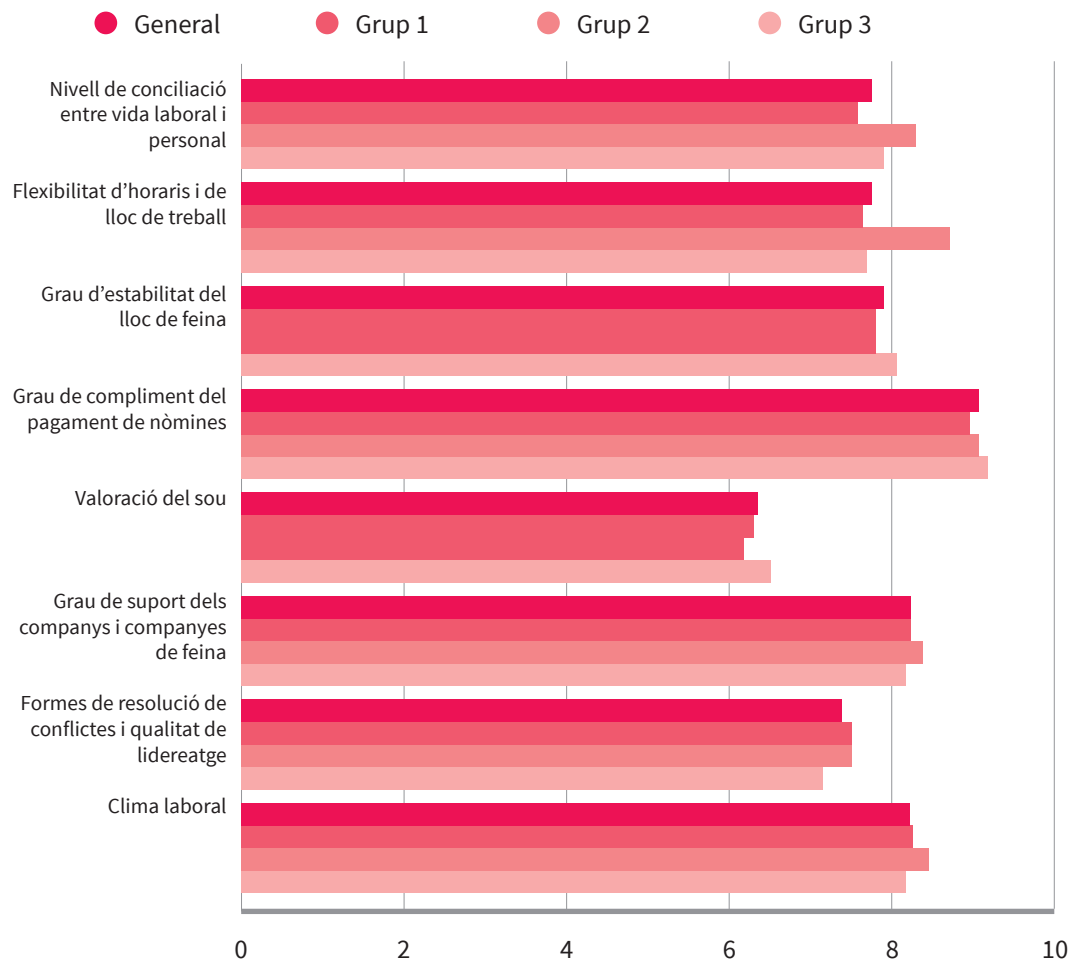
Aquests són els aspectes més destacats:

- Pel que fa a les aportacions escrites de les organitzacions en relació amb la qualitat laboral, hi ha una gran diversitat de respostes:
 - La més destacada de totes, repetida pel 55% de les organitzacions, té a veure amb les **mesures de conciliació de la vida personal i la laboral** i la flexibilitat d'horaris i a d'altres àmbits.
 - La segona resposta més estesa té a veure amb el foment de la **participació i l'apoderament** de les persones treballadores en el funcionament de l'organització, idea que ja venia expressada al punt 5.1 referent a la democràcia dins les organitzacions.
 - En tercer lloc, les organitzacions ens parlen de tot el que té a veure amb protocols i reglament que regulen les **relacions laborals** a nivell intern.
 - A part d'aquests tres grans temes amb els quals les organitzacions identifiquen el benestar laboral, trobem mencions a altres aspectes, com són la importància del clima laboral, la salut als entorns de treball i la formació per a les persones treballadores.
- De l'anàlisi dels indicadors quantitius del balanç social n'extraïem que:
 - Segons la informació aportada per les mateixes organitzacions, el 76% faciliten la conciliació entre el treball i les responsabilitats assistencials de la vida privada; dediquen, de mitjana, el 20% de les hores remunerades a formació de les persones treballadores; i el 70,8% tenen implantades mesures de prevenció de riscos laborals.
 - A les gràfiques 5.17, 5.18 i 5.19, es mostren els resultats de les enquestes de valoració de qualitat laboral de **818 persones que treballen en aquestes organitzacions (el 65% del total)**. Els aspectes **més puntuats** per les enquestes de valoració són el grau d'**autonomia** per organitzar-se la feina (8,53), el grau de **suport** de companys i companyes (8,24), el **clima laboral** (8,24) i la **satisfacció global** pel fet de ser membre de l'organització (8,19). Hi ha **aspectes per millorar**, sobretot el que té a veure amb els nivells salarials, la sobrecàrrega de feina i les condicions físiques i ambientals de l'entorn de treball (6,38, 6,84 i 6,89), però veiem que, tot i ser les puntuacions més baixes, tenen uns valors prou acceptables.

Gràfica 5.17.

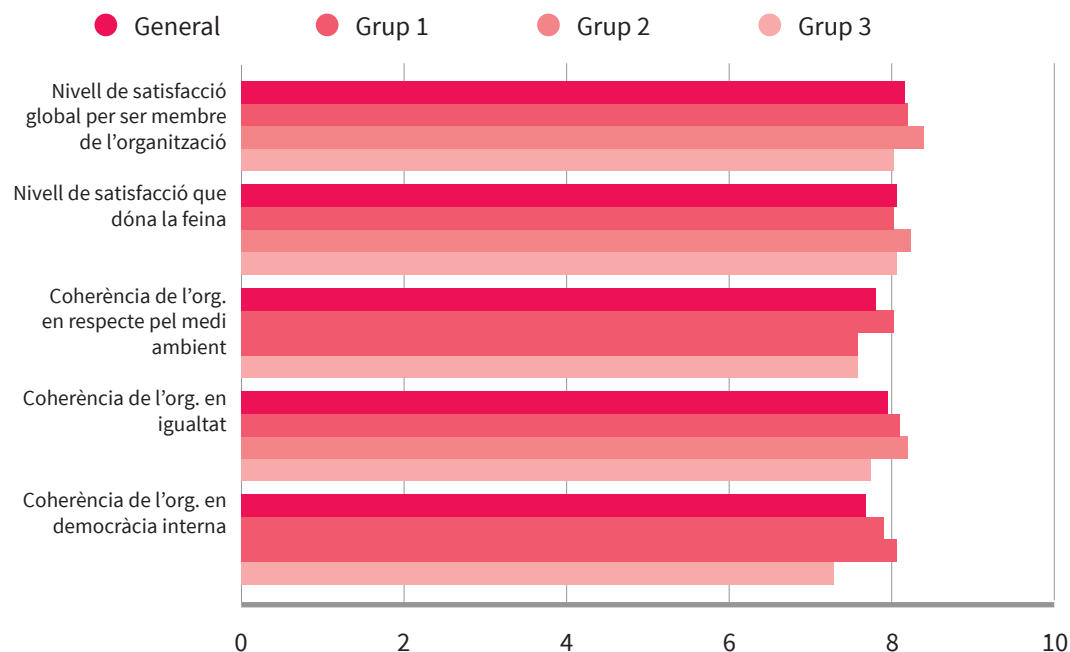
Bloc 1 de benestar declarat per les persones treballadores, 2015. Mostra = 72

Gràfica 5.18.

Bloc 2 de benestar declarat per les persones treballadores, 2015. Mostra = 72

Gràfica 5.19.

Bloc 3 de benestar declarat per les persones treballadores, 2015. Mostra = 72

- Per acabar, les 72 organitzacions que han fet el balanç social complet han contractat 1.367 persones durant el 2015, 106 més que al 2014, la qual cosa suposa un increment del 8,4% en les contractacions respecte al 2014. Aquesta dada s'enfila fins al 9,1% en el cas de les dones.
- El qüestionari del Pam a Pam concentra la informació d'aquest bloc en un sol indicador, el de desenvolupament personal i professional. Com veiem a la taula, aquest indicador se situa al voltant de la mitjana, amb un 2,64 sobre 5. Aquesta puntuació indica que, de mitjana, totes les organitzacions ofereixen formacions a les persones treballadores i faciliten la conciliació personal o familiar. En alguns casos, a més, també es contemplen mecanismes de resolució de conflictes. Aquesta gradació de prioritats té una correspondència bastant alta amb les dades obtingudes en el balanç social.

5.7. Qualitat professional i acompliment econòmic

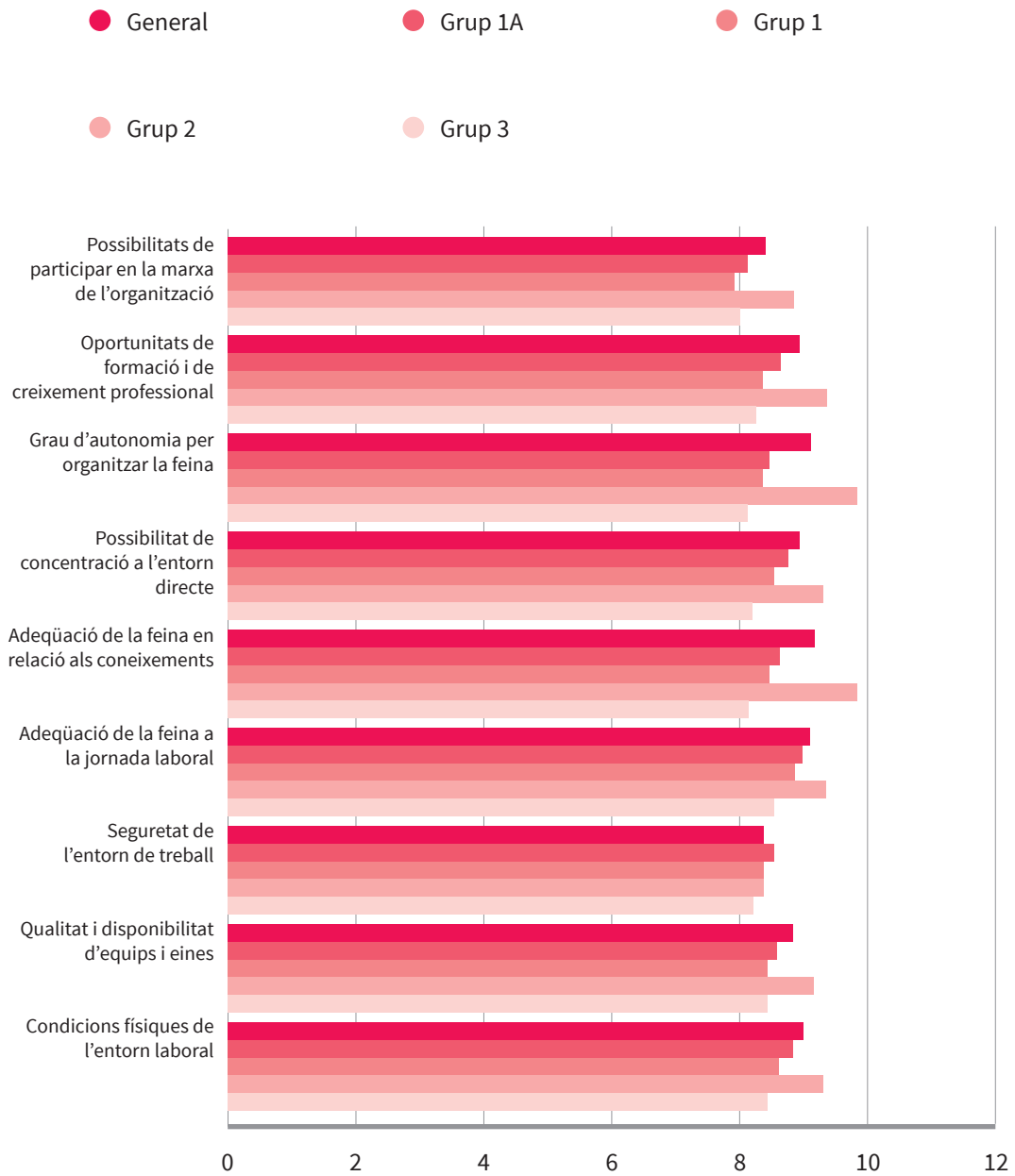
Aquests són els aspectes més destacats:

- Pel que fa a les aportacions escrites de les organitzacions en relació amb la qualitat professional i el funcionament socioempresarial, veiem que:
 - Les principals tendències expressades per les organitzacions tenen a veure amb la consolidació econòmica, ja sigui per l'inici de l'activitat, com per la **recuperació després d'un període de pèrdues**. Una bona quantitat d'organitzacions gaudeixen d'un creixement sostingut de l'activitat en diferents terrenys (facturació, nombre de clients, nombre de persones sòcies i/o treballadores, etc.), i inclús estan assumint inversions per expandir l'activitat.

- Quan parlem de **qualitat en la provisió de béns i serveis**, hi ha molta diversitat de respostes:
 - Moltes empreses i entitats coincideixen a destacar la millora de mecàniques econòmiques i organitzatives internes com a fites importants en l'activitat econòmica i la millora professional.
 - Una segona percepció de la qualitat del producte que s'ofereix té a veure amb els productes i empreses proveïdores.
 - Una tercera percepció de la qualitat té a veure amb l'obtenció de certificats i revisions externes que avalen la qualitat d'una part o del conjunt de l'activitat de l'empresa.
 - Hi ha una quarta idea vinculada a la qualitat que es refereix a la cerca i introducció d'innovacions en els procediments de l'organització.
 - Més enllà de la concepció que es té sobre la qualitat, destaca la utilització de **mecanismes per avaluar la qualitat** dels productes i serveis oferts, sobretot en forma d'enquestes d'avaluació.
- De l'anàlisi dels indicadors quantitius del balanç social n'extraiem que:
- Del total d'empreses i persones clientes declarades per les 54 organitzacions, n'han contestat 490, mentre que l'any passat van ser 545. El nombre mitjà de respostes per cada organització ha estat de 9.
 - Les 54 organitzacions avaluades en aquesta edició tenen, de mitjana, unes puntuacions més altes que les avaluades en totes les edicions anteriors: s'ha passat del 6,79 del 2013 i el 8,47 del 2014, al **8,88 sobre 10 a la present edició**. Per formes jurídiques destaca el 9,3 de puntuació mitjana del grup de cooperatives de consum i serveis i cooperatives i associacions de segon grau (**gràfica 5.20**).

Gràfica 5.20.

Satisfacció declarada per persones i empreses usuàries/clientes, 2015. Mostra=72

6. Conclusions

Aquestes són les conclusions principals a què hem arribat en el transcurs dels diferents punts de l'estudi:

C1: Seguir hibridant els relats de les economies transformadores

És de vital importància que els diferents corrents de pensament i propostes econòmiques transformadores vagin hibridant els discursos i fem coevolucionar el relat en paral·lel a la construcció pràctica d'alternatives.

C2: Aprofundir en la intercooperació com a hipòtesi d'escalabilitat

La intercooperació, en les seves diferents formes —vertical, horitzontal i modular— és un terreny clau on s'ha d'anar experimentant des de la pràctica, i des del qual s'ha d'anar generant coneixement per afavorir rèpliques a diferents punts del territori.

C3: Validació de l'enfocament estratègic de mercat social de la XES

Es valida l'enfocament estratègic fet per la XES des del començament del 2015: les eines de construcció de mercat social —la Fira, el Balanç Social, les trobades d'intercooperació i el Pam a Pam— s'han consolidat i ha augmentat la coordinació. Pel que fa als processos, estan aflorant pel territori xarxes locals d'ESS com a agents aglutinadors per incidir sobre el model econòmic local, així com també estan configurant-se xarxes i espais de coordinació sectorials des d'on articular processos d'intercooperació i incidència.

C4: Anar més enllà: l'horitzó quebequès per a Catalunya?

Si a les propostes impulsades des de la XES i els diferents processos d'articulació, hi suméssim una aposta estratègica de la Generalitat i les diferents administracions locals (com al Quebec), juntament amb el suport d'universitats i d'entitats de finances ètiques, es podrien configurar clústers sectorials i territorials d'innovació en ESS capaços d'encapçalar models de desenvolupament locals respectuosos i arrelats al territori.

C5: Mesurar l'ESS pels criteris de funcionament

En aquesta edició de l'informe hem plantejat el debat sobre les dues grans metodologies de mesura: per formes jurídiques o per criteris de funcionament. L'aposta de la XES, per la seva consistència a l'hora de vetllar perquè les organitzacions es comportin d'acord amb els valors de l'ESS, és mesurar per criteris de funcionament i no pas per formes jurídiques. El balanç social i el Pam a Pam són les principals eines de registre i mesura.

C6: Perfil de les organitzacions de l'ESS: facturació, ocupació i massa crítica

Hem analitzat 105 organitzacions que han fet balanç social i 209 que van ser pujades al Pam a Pam durant el 2015. A partir de les dades històriques, hem definit un perfil mitjà d'organització d'ESS: de mitjana, cada empresa o entitat ocupa 21 persones i factura 950.000 euros anuals; la majoria són cooperatives i associacions de diferents tipus; i, per sectors d'activitat, els més destacats són l'alimentació, l'educació, la comunicació i la tecnologia i l'habitatge. Amb aquestes dades extrapolem que el conjunt d'organitzacions associades a la XES genera 3.700 llocs de treball, factura 164 milions d'euros i té una base social de 215.000 persones. A més, les organitzacions que han fet el balanç social complet han generat 8,4% llocs de treball més respecte al 2014.

C7: Participació com a element diferencial de les organitzacions d'ESS

La participació de les persones treballadores i el foment d'una base activa associada al projecte són trets diferencials de l'ESS. Quantitativament, veiem que a les cooperatives de treball una de cada quatre persones treballadores participa en l'aprovació de plans de treball i pressupostos, i que, en la resta de formes jurídiques, de mitjana, hi participen unes 50 persones.

C8: Igualtat de gènere: anem bé, però cal aprofundir-hi

En general, hi ha una consciència de la necessitat d'estar atents a les desigualtats de gènere, tot i que és una consciència desigual: podem establir diferents capes de compromís. La primera capa —la més generalitzada— té a veure amb les polítiques de paritat, tant en l'estructura laboral com en els càrrecs societaris (les dades acrediten aquest compromís: el 46% de dones van participar en l'aprovació de plans de treball i pressupostos; el 42% ocupaven càrrecs societaris o polítics i el 56%, càrrecs en l'estructura laboral). Una segona capa de compromís té a veure amb les polítiques de conciliació en relació amb els compromisos polítics i de cura de les persones membres, així com també amb qüestions de visibilitat externa. Finalment, trobem les organitzacions que associen la igualtat de gènere a elements vinculats a la cultura organitzativa, i que fan un esforç per fer visible totes les tasques invisibles però bàsiques perquè l'organització funcioni correctament.

C9: Forquilles salarials a l'ESS

L'anàlisi de les forquilles salarials reforça la tendència a la igualtat, on la diferència mitjana és de 2,8 entre les dones i de 2,61 entre els homes, i les dones marquen salaris màxims i mínims superiors als homes. On més diferències hi ha és al subconjunt format per associacions i fundacions, on la diferència mitjana és de 3,77 en les dones i de 3,65 en els homes. Les organitzacions del Pam a Pam, en canvi, tenen mitjanes de 2 a 1.

C10: Medi ambient: bé, però amb assignatures pendents

Les pràctiques més esteses segons les dades de balanç social són l'ús de paper reciclat i la prevenció de residus, en un 76% i 70% de les organitzacions, respectivament. El criteri de gestió de residus és també el més ben puntuat al Pam a Pam, amb un 3,22 sobre 5. Les pràctiques menys generalitzades —segons el balanç social— són, per contra, la implementació d'una política o pla de gestió ambiental, l'estalvi i eficiència en el consum d'energia i la contractació d'electricitat provinent de fonts 100% renovables (45%, 47% i 46%, respectivament), i es reforcen els mals resultats amb el Pam a Pam (la tercera més baixa dels quinze criteris). Cal aprofundir en el compromís ambiental, especialment en àmbits com el proveïment d'aliments, de subministraments o d'electricitat on hi ha alternatives sostenibles a l'abast.

C11: Compromís social com a element diferencial de les organitzacions d'ESS

Una primera interpretació del compromís social es troba en relació amb la mateixa ESS, mitjançant les dinàmiques d'intercooperació i de construcció de mercat social. Una segona manera d'entendre el compromís social la trobem en la vinculació amb el teixit associatiu local, amb l'arrelament i treball al territori. Una tercera vessant de compromís té a veure amb la incidència sobre les institucions i el marc regulador. Finalment, hi ha una quarta interpretació del compromís social de les organitzacions que es relaciona directament amb la finalitat social de l'activitat mateixa. Totes aquestes dimensions tenen una presència important a les organitzacions d'ESS.

C12: Construcció de mercat social en volums creixents

Quant al compromís amb les finances ètiques, la quantitat de diners dipositats en entitats de finances ètiques ha estat de 4,1 milions d'euros; uns 40.000 euros de saldo mitjà per organització, i l'11% del total de diners dipositats en entitats de finançament. Quant a compres dins del circuit de mercat social, en termes absoluts veiem que se n'havien realitzat per valor de 3 milions d'euros, uns 28.000 euros de mitjana per organització: el 16,76% del total de les compres realitzades. S'ha de reconèixer que són percentatges relativament baixos, i que s'ha de treballar per aconseguir augmentar-los.

C13: Qualitat laboral: conciliació, apoderament, salut, formació... i bon rotllo!

Les dades de qualitat laboral indiquen que: (i) el 76% de les organitzacions faciliten possibilitats de conciliació entre el treball i les responsabilitats assistencials de la vida privada; (ii) la mitjana d'hores dedicades a formació respecte al total d'hores remunerades és del 20%, una de cada cinc; (iii) el 70,8% de les organitzacions tenen implantades mesures de prevenció de riscos laborals. A més, els aspectes més puntuats per les enquestes de valoració són el grau d'autonomia per organitzar-se la feina (8,53), el grau de suport de companys i companyes (8,24), el clima laboral (8,24) i la satisfacció global per ser membre de l'organització (8,19). Hi ha aspectes que cal millorar, sobretot els que estan relacionats amb els nivells salarials, la sobrecàrrega de feina i les condicions físiques i ambientals de l'entorn de treball (6,38, 6,84 i 6,89, respectivament). És important remarcar que estem parlant d'una enquesta feta a 818 persones treballadores, que representen el 65% del total de treballadores de les organitzacions que han fet la modalitat completa de balanç social.

C14: Sortida de pèrdues i estabilització financera

De les aportacions escrites de força organitzacions se'n desprenen dues dinàmiques diferents. Per un costat, el sanejament financer arran del repunt de l'activitat, de manera que s'està aconseguint cobrir les pèrdues d'anys anteriors, retornar deutes i tendir a la generació de fons propis per a l'autogestió financera. I per l'altre, les bones perspectives en el desenvolupament de l'activitat, que estan permetent a diverses organitzacions dur a terme inversions, salts d'escala i obertura de noves branques d'activitat.

C15: Qualitat dels béns i serveis a l'ESS: a partir de 8,5 sobre 10

La qualitat dels productes i serveis oferts per les organitzacions de l'ESS està valorada, per part de les 490 organitzacions i persones usuàries i consumidores enquestades, en 8,88 sobre 10. És a dir, a més a més de totes les dimensions transformadores de l'activitat, la qualitat de l'oferta és excel·lent. Això ens permet allunyar la idea que l'activitat de les organitzacions de l'ESS s'aguantava només per una qüestió de militància: els productes i serveis oferts per l'ESS tenen uns estàndards de qualitat molt alts, i això és el que fa viable la seva activitat socioempresarial.

mercat
social